

Motion till riksdagen

1989/90:Kr258

av Lars Werner m.fl. (vpk)

Kulturpolitiken

Det socialdemokratiska partiet skriver i sitt 90-talsprogram följande.

När människors individuella möjligheter till växt och utveckling blir politikens viktigaste uppgift, kommer kulturen i vid mening att vara central. Det gäller olika konstarter, såsom konst, musik och litteratur, men också livsregler och etik.

Bra litteratur, musik och teater stärker, renar, glädjer och ger relief åt vardagen. Kulturen kan hjälpa oss att förstå oss själva, ge oss perspektiv och sammanhang, våga känna ett värde och en självtillit, och inse hur mycket vi människor har gemensamt. Därmed också sagt att många av de problem, den tomhet, som vi beskrivit ovan och som finns mitt i den materiella välfärden inte är något annat än en kulturell fattigdom, som drabbar många människor – och som politiken, däribland arbetarrörelsens egen, ofta varit medskyldig till.

Det politiska språket fastnar ofta i en blodlös och könlös jargong. Alltför sällan reser politikerna humanistiska och existentiella frågor. Alltför sällan visas insikten att vad folk frågar sig i sina djupaste tankar och känslor är inte vad de lever av utan vad de lever för. I synnerhet inte inför ett 90-tal, vars överskuggande problem är andlig fattigdom, bristen på tillit, på bildning och på just god kultur mitt i den materiella välfärden. Kulturfrågorna i vid mening måste under 90-talet genomsyra vår politik och vår organisation, på alla nivåer och i alla frågor.

Kulturen kan vara en frigörande kraft, som stödjer och hjälper människorna till en sådan bättre livskvalitet. Men den kan också vara fördummande, konserverande och passiviserande. Den risken är särskilt stor i en situation då konkurrensen mellan kvällstidningarna och allt fler TV-kanaler blir allt hårdare, och då löpsedlar och underhållningsvåld brutaliserar den mänskliga samvaron.

Arbetarrörelsen måste inför 90-talet utforma en offensiv kulturpolitik. I arbetarrörelsens ungdom sågs kulturen och kulturkampen som ett redskap för förändring. Under senare år har arbetarrörelsens kulturpolitik främst handlat om att se till att god kultur ställs till människors fria förfogande. Den uppgiften skall naturligtvis fullföljas och drivas än hårdare – genom bibliotek, folkbildning, studieförbund, m.m. Men arbetarrörelsen måste också återupprätta kulturen som ett vapen och verktyg att förändra verkligheten.

Arbetarrörelsen måste ta strid mot skräpkulturens och underhållningsbrusets vulgarisering och fördumning av verkligheten.

Socialdemokratin skall inte göra det med förbud eller censur, utan genom att arbeta för alternativ till den internationella, kommersiella masskulturen. Vi skall i ökad utsträckning samarbeta med de folkrörelser som har en idealistisk inriktning. Och vi skall utforma vår egen politik så att den på alla områden tar hänsyn till kulturella och humanistiska värden.

Sa skriver alltså socialdemokratin i sin 90-talsrapport och i de tankarna instämmer vänsterpartiet kommunisterna helhjärtat. Det är speciellt glädjande att den i stora delar idémässiga och värderingsmässiga gemenskapen som de facto finns inom arbetarrörelsens partier kommer till uttryck, om än enbart i programmatiska former.

Vpk:s kultursyn är följande:

Människan har alltid ägnat sig åt det vi kallar kultur. Hon har som en naturlig del av sitt liv skapat och tillägnat sig berättelser, sånger, danser, skådespel, riter och konstverk.

Hon har format begrepp, symboler och gestalter, med vilkas hjälp hon tolkat, undersökt och omskapat naturen och samhället. I sin kulturella aktivitet har hon skapat sin livsstil, format och bekräftat sin identitet. Denna har levt vidare i den folkliga kulturen.

Den svenska riksdagen har fastslagit att kulturen är en avgörande faktor för en bevarande idédebatt, som präglar och återspeglar den nuvarande samhällsutvecklingen.

Vpk anser att det är viktigt att kulturen verkligen återspeglar dagens svenska verklighet. Den måste framspringa ur vårt kulturella arv och spegla det svenska folkets problem, förhoppningar, villkor och visioner. Den skall fånga upp och återge nyanserna i samhällsutvecklingen. Den skall förmedla sanningar, attityder och moralbegrepp som är relevanta i den nuvarande fasen av samhällsutvecklingen. Kulturen skall göra det möjligt för människorna att se sambanden i deras liv, så att det svenska folket kan få sina egna erfarenheter bekräftade. Då får vi en levande nationell folklig kultur som fyller sin roll som garant för yttrandefriheten.

Dagens kulturliv står inför radikala och avgörande förändringar. Genom kabel-TV, satellitsändningar, video o.s.v. håller vi på att översvämmas av en kommersiell, massproducerad kultur som saknar varje form av nationella särdrag. Den är främmande, utslätad och förgrovd. Den förmedlar ett allmänt västerländskt ideal, värderingar och livsformer som inte överensstämmer med det svenska folkets verklighet. Den passiviserar och skapar hos en hel generation ungdomar ett förhållande till sina idoler som bygger på den egna otillräckligheten och ouppnåeligheten i stället för på samhörighet. I samma omfattning som denna kultur tillåts dominera, i samma omfattning hotas yttrandefriheten.

Vänsterpartiet kommunisterna anser att det är ytterst viktigt att politiker i tid uppmärksammar den här utvecklingen och skapar förutsättningar för att förändra den. Inte genom ingrepp, förbud eller murar mot den kommersiella masskulturen, utan genom att utveckla alternativ. Vpk föreslår att det egna skapandet uppmuntras och att stödet till olika former av ideell verk-

samhet inom kulturområdet, körer, orkestrar, amatörteater m.m. får kraftigt ökat ekonomiskt stöd.

Kulturarvet består av moralbegrepp, attityder, värderingar och allmänt accepterade sanningar. Kulturarvet utgör den grund som varje människa bygger och utvecklar sin personlighet och identitet på.

Det handlar dels om individuell identitet, d.v.s. känslan att jag som individ har ett visst värde, att jag duger något till, d.v.s. känslan av självrespekt och självförtroende. Men det handlar också om gruppidentitet. D.v.s. medvetenheten om att höra samman med andra människor, att se sina livserfarenheter inramas av och ingå i en kollektiv historia – en insikt om att ens liv har ett sammanhang och ett samband med vad som hänt tidigare i den grupp eller klass man tillhör.

På denna medvetenhet grundar sig självtilliten, känslan av egenvärde, lusten att pröva den egna förmågan för att bära vidare gruppens samlade kunskaper och erfarenheter, styrkt av den samlade erfarenhet som gruppen har. Medvetenheten består också av vetskapen om att en del av de egna problemen och svarigheterna inte är personliga, utan härstammar från de villkor som hela gruppen lever under.

Vpk anser att man inte nog kan understryka betydelsen av och sambandet mellan det kulturella arvet och personlighets- och identitetsutvecklingen hos människorna i allmänhet och ungdomar i synnerhet.

Endast genom en utvecklad personlighet och självständigt tänkande blir det möjligt för människorna och framför allt för ungdomar att kritiskt granska, utveckla, ifrågasätta och konstruktivt påverka sitt eget kulturella arv.

Enbart genom en utvecklad kulturell identitet blir det möjligt att ta del av det internationella kulturutbytet på ett konstruktivt sätt, och acceptera andra folks rätt att ha en egen kultur.

Med den nya teknikens hjälp har också nya möjligheter till internationellt kulturutbyte ökat markant. Denna utveckling har emellertid ägt rum under kapitalistiska marknadsförhållanden. Respekten för nationell identitet och nationellt kulturarv har undertryckts. Resultatet har blivit kulturimperialism och konstnärlig utslätning. Målet har inte varit kulturellt utbyte utan ideologisk dominans.

Rätten till nationell identitet och kulturarv och till ett självständigt internationellt kulturutbyte måste i dag försvaras mot imperialistiska koncerners och staters strävan efter ideologiskt herravälde.

Vpk anser att en förutsättning för människorna och framför allt ungdomarna att skaffa sig en gruppidentitet, som är sammansatt av både nationell identitet och klassidentitet är att de tar del av sitt kulturarv. Men kulturarvet är inte en relik i form av en färggrann nationaldräkt avsedd att plockas fram och dammas av vid högtidliga tillfällen. Kulturarvet är inte heller ett fornminne som appellerar till en förgången och för alltid död tid, utan en kontinuerlig kulturhistorisk utvecklingskedja med klara och uppenbara samband till dagens kultur.

Kulturarvet består av samlade erfarenheter och vunna konstnärliga erövringar. Det består av verk och arbetsmetoder skapade under specifika historiska betingelser. I varje ögonblick och med varje generation läggs ny kun-

Mot. 1989/90
Kr258

skap grundad på upplevelser av nya förhållanden till kulturarvet och gamla etablerade sanningar ifrågasätts. På så sätt berikas, tolkas, förändras och utvecklas vårt kulturarv.

Med denna utgångspunkt och i förvissningen om att kulturen aldrig är ideologilös, utan en avgörande faktor för en levande idédebatt och för den ideologiska kampen, anser vpk att kampen för en progressiv kultur, det svenska arbetande folkets kultur, är en av de primära uppgifterna för arbetarrörelsen och arbetarpartierna.

Mot denna bakgrund bör man också se det privata näringslivets och den kapitalistiska industrins alltmer ökade intresse för kulturen. Det skall ses i första hand som ett försök från kapitalets sida att påverka den ideologiska debatten genom satsningar på sådana kulturyttringar som sammanfaller, eller åtminstone inte kommer i motsättning till deras värderingar och intressen. Det skall också ses som ett försök att skapa en allmänt progressiv och positiv bild, där företagen framstår som en integrerad del av samhället med motsvarande beroendeförhållanden. Man försöker utnyttja kulturen, inte bara som en reklam eller enkelt marknadsföringsobjekt, utan också och framför allt som ett språkrör för en med deras intresse sammanfallande ideologi. I motsats till de statliga kulturanslagen med sina övervägande prioriteringar och allsidiga satsningar, som utgår från i demokratisk ordning beslutade kulturprogram som går att påverka, är kapitalets sponsring i sin ensidighet och målinriktning ett hot mot den konstnärliga friheten, och yttrandefriheten.

Företagens ökade kulturella intresse bör emellertid tas till vara. Därför anser vpk att företagen bör få en möjlighet att medverka till landets kulturella utveckling genom en särskild kulturfond, som bör användas för att stimulera och utveckla den svenska kulturen, det svenska arbetande folkets kultur. En sådan kulturfond kan byggas upp genom att företag ger direkta bidrag till den i stället för att sponsra enskilda kulturprojekt. Genom fonden skulle det vara möjligt att sprida medlen rättvist över hela landet efter behov.

Vpk anser att det är ytterst viktigt för arbetarpartierna att utveckla det svenska arbetande folkets kultur så att människorna får möjlighet att känna tillhörighet med den plats på jorden där de själva finns och med de generationer av människor som har levt just här.

Mot denna bakgrund anser vpk att barns och ungdomars möjligheter att utveckla sina kulturella uttrycksformer är den yttersta utgångspunkten för all konstnärlig utveckling och kulturell förnyelse. Deras kulturella fostran och utbildning måste därför utgå från deras egen lust till att uttrycka det som de finner viktigt och betydelsefullt. Utifrån denna startpunkt kan de finna en levande förståelse för historiska och samhälleliga sammanhang, en väg till traditionen och till en självständig uppfattning av kulturarvet och därmed ge sitt bidrag till det.

På varje daghem och i varje skola bör det finnas kulturarbetare av olika slag; konstnärer, författare och skådespelare som uppmuntrar barnen till eget skapande, förmedlar inlevelseförmåga och kunskap.

Vänsterpartiet kommunisterna anser att riktlinjer för kulturpolitiken bör innebära åtgärder för

- att utveckla och stödja kulturyttringar som vänder sig mot förtryck och degradering av människan och i stället genom sitt motstånd bidrar till en fri och allsidig utveckling,
- att därvid särskilt stödja den kulturella kampen från de utsatta grupper med särskilda erfarenheter och behov, vilket förutsätter klassamhällets nedbrytande,
- att främja såväl bevarandet och utvecklingen av vårt mänskliga och nationella kulturarv som de nya kulturella strömningar som vid varje tid bryter fram som uttryck för nya generationers erfarenheter och kamp,
- att skapa bättre villkor såväl för utövande konstnärer på alla kulturområden, för amatörer och grupper samt för den mångsidiga kulturverksamhet som bedrivs av folkbildningsorganisationer och andra folkrörelser, på arbetsplatser och i bostadskvarter,
- att verka för alla människors delaktighet och medskapande i kulturen från barn- och ungdomsåren och framåt under skoltiden, i arbetslivet och under pensionsåren,
- att genom sin allmänna ideologiska och politiska kamp bekämpa de beroendeförhållanden och förtrycksformer som i klassamhället drabbar konst och kultur och skapa utrymme och möjligheter för ett fritt konstnärligt och kulturellt skapande.

En sådan kulturpolitisk målinriktning innebär bl.a. att kulturverksamheten i folkbildningen får en allt viktigare samhällsroll för utvecklingen av den svenska demokratin. Folkbildningens kulturverksamhet liksom amatörverksamheten har en viktig samhällsfunktion som motvikt till fascistoid och fördummande masskultur och som grund för klassmässig lokal och nationell identitet och som självförtroendefrämjande fritidsverksamhet. Statsrådet säger i årets budgetproposition att kulturverksamheten i folkbildningen har en nyckelroll i kulturpolitiken. Därför är det förvånande att kulturministern inte är beredd att anslå tillräckliga resurser på det här området.

Vpk anser att regeringen bör komma med förslag till anslag inom kulturen som motsvarar 1% av statsbudgeten. Dessa pengar skall användas till framför allt olika former av kulturell verksamhet för barn och ungdomar i enlighet med vad som sägs i motionen, svenskproducerade program hos Sveriges Radio/TV och regionala satsningar. Regeringen bör under året få i uppdrag att återkomma med förslag i enlighet med motionens intentioner.

Hemställan

Med hänvisning till det anförda hemställs

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om riktlinjer för kulturpolitiken,
2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna att 1 % av statsbudgeten bör avsättas för kulturella ändamål,
3. att riksdagen begär att regeringen i kompletteringspropositionen återkommer med förslag om kultursatsningar i enlighet med vad som ovan anförts,
4. att riksdagen hos regeringen begär förslag om en särskild kulturfond i enlighet med vad som anförts i motionen,

5. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna att spons-
ring inom det allmänna kulturlivet ej bör förekomma.

Mot. 1989/90
Kr258

Stockholm den 22 januari 1990

Lars Werner (vpk)

Berith Eriksson (vpk)

Bo Hammar (vpk)

Ylva Johansson (vpk)

Alexander Chrisopoulos (vpk)

Lars-Ove Hagberg (vpk)

Margó Ingvardsson (vpk)

Bertil Måbrink (vpk)